

УДК 214.147

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ІНФРАСТРУКТУРНІЙ СФЕРІ РЕГІОНУ**Кришталь Т.М.**, к.е.н., доцент, Академія пожежної безпеки імені героїв Чорнобиля, м. Черкаси**Кришталь Т.М. Теоретичні основи та особливості здійснення інвестиційної політики в інфраструктурній сфері.**

Визначено, що залучення інвестиційних ресурсів у всі сектори господарського комплексу є необхідною передумовою ефективного функціонування економіки, що розвиваються. Проблема інвестицій займає важливе місце в економічній науці, будучи об'єктом дискусій представників різних її напрямів протягом багатьох десятиліть. Необхідно визначити економічну сутність інвестицій в найбільш узагальненому вигляді як «вкладення капіталу у всіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності». Характер інвестиційної політики визначається ступенем державного втручання в економічні процеси, взаємозалежність даної політики з іншими державними інститутами, до яких відносяться податкова, фінансово-кредитна, ліцензійна і цінова політика, політика доходів і зайнятості, залучення іноземних інвестицій, правове поле і загальний адміністративний устрій. Зроблено висновок, що інвестиційна політика повинна розроблятися на всіх рівнях економічної діяльності. На мікрорівні – для підприємств, фінансово-промислових груп, холдингів, банків і інших економічних агентів, що реалізують інвестиційні проекти. Не менш важлива інвестиційна політика регіональних і муніципальних рівнів управління. Вона повинна враховувати перспективи розвитку територіальних одиниць, їх особливості, служити основою для вироблення цільових програм, стратегії підтримки найбільш перспективних проектів, у тому числі і для розвитку інфраструктурної сфери. Інвестиційна політика повинна будуватися не тільки виходячи з стратегії розвитку самого регіону, але і з пріоритетів і можливостей державного центру, наповнюваності його інвестиційних фондів, а також потенційної ємності міжрегіональних і міжнародних ринків споживачів продукції та послуг.

Крышталь Т.Н. Теоретические основы и особенности осуществления инвестиционной политики в инфраструктурной сфере.

Определено, что привлечение инвестиционных ресурсов во все сектора хозяйственного комплекса является необходимым условием эффективного функционирования развивающихся. Проблема инвестиций занимает важное место в экономической науке, являясь объектом дискуссий представителей различных ее направлений на протяжении многих десятилетий. Необходимо определять экономическую сущность инвестиций в наиболее обобщенном виде как «вложение капитала во всех его формах в различные объекты (инструменты) его хозяйственной деятельности с целью получения прибыли, а также достижения иного экономического или внеэкономического эффекта, осуществление которого базируется на рыночных принципах и это связано с фактором времени, риска и ликвидности». Характер инвестиционной политики определяется степенью государственного вмешательства в экономические процессы, взаимозависимость данной политики с другими государственными институтами, к которым относятся налоговая, финансово-кредитная, лицензионная и ценовая политика, политика доходов и занятости, привлечения инвестиций, правовое поле и общий административный строй. Сделан вывод, что инвестиционная политика должна разрабатываться на всех уровнях экономической деятельности. На микроуровне - для предприятий, финансово-промышленных групп, холдингов, банков и других экономических агентов, реализующих инвестиционные проекты. Не менее важна инвестиционная политика региональных и муниципальных уровней управления. Она должна учитывать перспективы развития территориальных единиц, их особенности, служить основой для выработки целевых программ, стратегии поддержки наиболее перспективных проектов, в том числе и для развития инфраструктурной сферы. Инвестиционная политика должна строиться не только исходя из стратегии развития самого региона, но и из приоритетов и возможностей государственного центра, наполняемости его инвестиционных фондов, а также потенциальной емкости межрегиональных и международных рынков потребителей продукции и услуг.

Kryshtal T. Theoretical foundations and peculiarities of the investment policy in infrastructure.

It is defined that attraction of the investment resources in all sectors of an economic complex is a necessary condition of an effective functioning development. The problem of the investments takes an important place in economic science, by being object of discussions of representatives of its various directions for many decades. It is necessary to define economic essence of investments in the most generalized look as "capital investments in all its forms in various objects (instruments) of its economic activity for the purpose of receiving profit, and also achievement of other economic or noneconomic effect which implementation is based on the market principles and it is connected with a factor of time, risk and liquidity. Character of investment policy decides by extent of the state intervention in economic processes, interdependence of this policy on other state institutes which treat tax, financial and credit, license

and price policy, policy of the income and employment, attraction of investments, a legal framework and the general administrative system. The conclusion is drawn that the investment policy has to be developed at all levels of economic activity. At micro level - for the enterprises, financial and industrial groups, holdings, banks and other economic agents realizing investment project is made. The investment policy of regional and municipal levels of management isn't less important. It has to consider prospects of development of territorial units, their features, form a basis for development of target programs, strategy of support of the most perspective projects, including for development of the infrastructure sphere. The investment policy has to be under construction not only proceeding from strategy of development of the region, but also of priorities and opportunities of the state center, fullness of its investment funds, and also the potential capacity of the interregional and international markets of consumers of production and services.

Постановка проблеми. Залучення інвестиційних ресурсів у всі сектори господарського комплексу є необхідною передумовою ефективного функціонування економік, що розвиваються. Ця проблема набуває особливої актуальності в сучасних російських умовах, так як в ході системних перетворень і спаду виробництва під час фінансової кризи відчувається гостра потреба поживлення інвестиційного процесу. Проблема інвестицій займає важливе місце в економічній науці, будучи об'єктом дискусій представників різних її напрямів протягом багатьох десятиліть. Однак, незважаючи на популярність цієї теми, численні джерела підтверджують недостатню її опрацьованість і значний розкид думок по різних теоретичним платформам, напрямам і школам економічної науки. Недостатньо в науковому плані досліджені галузеві аспекти інвестиційної діяльності, у тому числі питання модернізації та подальшого розвитку інфраструктури регіону. З цією метою розглянемо дану проблематику більш докладно.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Політико-економічні основи дослідження інвестиційної діяльності отримали розвиток в працях А. Сміта, Дж. С. Мілля, К. Маркса. Ними закладено фундамент відтворювального підходу у вивченні взаємозв'язку економічного зростання та інвестицій, який потім широко використовувався в марксистській політичній економії.

Передумови вивчення взаємозв'язку економічного зростання та інвестицій з позиції поведінки економічних агентів закладені в положеннях інституціоналізму та неокласики. У межах поведінкового підходу актуальним є опрацювання питань адаптації інновацій та інвестицій, а також їх впливу на діловий клімат та економічну кон'юнктуру. Методологія дослідження зазначеного напрямку представлена в працях М.І. Туган-Барановського, А. Шпітгофа, Н.Д.Кондратьєва, Е. Хансена, Р. Менша, А. Кляйнкнехта. Цьому ж напрямку присвячені дослідження багатьох сучасних українських вчених і практиків, таких як Н.В. Дронова, С.П. Запотоцький, Ю.Ю. Заволока, С.О. Кропельницька, О. Родіонов, В.В. Третяк та ін. Інвестування в галузевому розрізі розглядаються вченими: М.Ф. Гончаренком, А.М. Жученком, Т.М. Качалою, І.Л. Сазонцем, та іншими.

Враховуючи, що кожен регіон індивідуальний і має свої особливості історичного та соціально-економічного розвитку, вдосконалення методів регулювання регіональної економіки знайшло відображення в працях І.Г. Гончаренко, В.В. Дорофійенка, В.І. Куценко, О.М. Любченка, М.Г. Чумаченка. Значний внесок у детальне опрацювання цього питання внесли вчені Ради по вивченню продуктивних сил України.

Виділення невирішених проблем. Однак, незважаючи на детальне опрацювання цієї теми, в роботах поки що слабо описується специфіка реалізації інвестиційної політики на регіональному рівні, особливо в умовах світової фінансової кризи. Недостатньо досліджень проведено з удосконалення або ефективного вкладення інвестицій в інфраструктурний комплекс ресурсоспоживаючих регіонів. Тому подальше опрацювання теоретичних і практичних аспектів інвестиційної політики на регіональному рівні викликає значний інтерес. **Цілі статті.** Метою даної роботи є дослідження теоретичних основ та особливостей здійснення інвестиційної політики в інфраструктурній сфері регіону.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі сама категорія «інвестиції» має різне смислове значення. Раніше стверджувалося, що інвестиції – це витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва і збільшення матеріальних запасів. Або інвестиції – збільшення обсягу, функціонуючого в економічній системі капіталу, тобто запропонованої кількості засобів виробництва, створених людьми. У законі України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ від 18.09.1991 р. було уточнено дане визначення: «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект» [4].

Під інвестиціями часто розуміються грошові кошти, майнові та інтелектуальні цінності держави, юридичних і фізичних осіб, що направляються на створення нових підприємств, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих, придбання нерухомості, акцій, облігацій та інших цінних паперів і активів з метою отримання прибутку і (або) іншого позитивного ефекту. У цьому дослідженні будемо визначати економічну сутність інвестицій в найбільш узагальненому вигляді як «вкладення капіталу у всіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності» [1, С. 256].

Особа, що здійснює вкладення капіталу називається інвестором, а процес вкладення – інвестуванням. У даній роботі під інвестуванням будемо розуміти циклічний процес акумулювання коштів у різній формі, перетворення їх в інвестиційні товари, формування на їх основі інвестиційних ресурсів, перетворення інвестиційних ресурсів в капітальні вкладення, трансформації останніх в перетворювальні фактори – ресурси (нова техніка і технології, нові матеріали, кваліфікація, інтелектуальні та інформаційні ресурси, і т.д.) або

власне капітал і повернення інвестиційних коштів у грошовому еквіваленті. Об'єктами інвестиційної діяльності в Україні є: основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях економіки; цінні папери; цільові грошові вкладення; науково-технічна продукція; інтелектуальні цінності та інші об'єкти власності; майнові права.

Інвестиції відіграють центральну роль у розширеному відтворенні і зумовлюють загальне зростання економіки. Крім того, що інвестиції впливають на загальну ефективність господарювання і на можливості економічного зростання в довгостроковій перспективі, вони також роблять прямий і швидкий вплив на зайнятість і доходи населення. Інвестиції найтіснішим чином пов'язані із заощадженнями, накопиченнями держави, підприємств, населення. Частка доходів, держави, що йдуть на створення інвестиційних товарів, залежить як від масштабу самих доходів, так і від настійності поточних потреб. У періоди економічних криз, коли державні доходи зменшуються, а проблеми поточних потреб стають більш гострими, уряди схильні до того, щоб уникнути соціальних потрясінь, урізати державні інвестиції на догоду поточним запитам, що ускладнює вихід з кризи.

Слід зазначити, що частка державних інвестицій у загальному обсязі капітальних вкладень в більшості розвинених країн невелика. Державні інвестиції, як правило, спрямовуються на фінансування великих загальнодержавних програм, будівництво інфраструктурних об'єктів: автодоріг та очисних споруд, житла, об'єктів зв'язку, енергетики, комунального господарства, транспорту, освіти, охорони здоров'я. При цьому в різних країнах пріоритети державного фінансування різні. Аналізуючи зміст, види і цілі інвестиційної політики можна відзначити, що вона є сукупністю дій агентів відтворювальної діяльності щодо забезпечення умов відтворення капітальних ресурсів у регіоні. Інвестиційна політика – це сукупність різних підходів, і рішень, які використовуються для ефективних вкладень коштів у якесь підприємство (регіон, країну). Сутність інвестиційної політики полягає в забезпеченні відтворення основних фондів виробничих і невиробничих галузей, їх розширень і модернізації. Включаючи регулювання всіх сторін інвестиційного процесу, а саме: розміри, структуру, джерела, ефективність інвестицій та ін., інвестиційна політика держави є одним з основних і найважливіших напрямів впливу на економіку.

Складовими частинами інвестиційної політики є: податкова політика; дотаційний механізм; бюджетна політика; антимонопольне регулювання; грошово-кредитна політика; інституційні перетворення. Уточнюючи економічну сутність даної категорії можна також відзначити, що інвестиційна політика держави – це система заходів, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності які включають формування сприятливого інвестиційного клімату, залучення неінфляційних джерел інвестування та створення єдиних стандартів обґрунтування ефективності інвестицій.

Тобто основними завданнями інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, яке сприяє підвищенню інвестиційної активності найважливіших секторів економіки, залучення приватних вітчизняних та іноземних інвестицій для реконструкції підприємств, а також державна підтримка найважливіших життєзабезпечуючих виробництв та соціальної сфери при підвищенні ефективності капітальних вкладень. Характер інвестиційної політики визначається ступенем державного втручання в економічні процеси, взаємозалежність даної політики з іншими державними-інститутами, до яких відносяться податкова, фінансово-кредитна, ліцензійна і цінова політика, політика доходів і зайнятості, залучення іноземних інвестицій, правове поле і загальний адміністративний устрій.

За наявністю і характером правової бази можна виділити: формальну і неформальну державну інвестиційну політику. При цьому формалізована інвестиційна політика означає наявність цілісної правової бази, що регулює основні параметри інвестиційного процесу, такі, як податки, ціни, доходи, тарифна система, терміни амортизації обладнання і методи обліку основних фондів. Як правило, їй властивий високий ступінь державної участі в економіці. Неформальна інвестиційна політика характеризується порівняно низькою часткою державних капіталовкладень (до 30%), великим об'ємом приватного капіталу (до 80%) від всіх господарюючих суб'єктів і обсягів промислового виробництва, вільним переміщенням капіталу за кордон та з-за кордону і головне – несистематизованою правовою базою.

За формою управління можна виділити наступні типи інвестиційної політики: ліберальну і централізовану [3, С. 73].

Ліберальному типу інвестиційної політики властиві переважно економічні методи державного регулювання інвестиційних процесів, розвинена вертикальна система інвесторів, а також різноманітні джерела інвестицій, розвинена фінансова інфраструктура. Роль держави полягає у встановленні «правил гри» у взаєминах «інвестор-держава», що дозволяє економічній системі саморегулюватися і розвиватися відносно вільно. Цьому типу інвестиційної політики протистоїть централізована інвестиційна політика, основною рисою якої є виконання переважно жорстких адміністративних методів управління.

Джерела інвестицій в цьому випадку формуються за допомогою акумулювання ресурсів різними державними структурами, централізовано здійснюється довгострокове прогнозування, а загальне правове поле жорстко регламентує розвиток інвестиційного процесу. Виходячи з цих критеріїв сучасну регіональну інвестиційну політику, що проводиться більшістю регіонів, можна оцінити як формалізовану і централізовану. Роль державного втручання значна як за обсягами контрольованих нею інвестицій, так і за ступенем регулювання даного процесу. Будь-яке рішення, що стосується великих кредитів державними або комерційними підприємствами, так чи інакше, контролюється державними відомствами.

Інвестиційному процесу в регіонах властива наявність таких особливостей: децентралізація інвестиційного процесу; перехід до переважно економічних методів впливу. Держава втрачає свої функції

головного плануючого і розподільчого інституту і набуває інші, раніше не властиві їй ролі: власника, рівноправного учасника, пайового партнера, фінансового агента, гаранта та кредитора; поява нових учасників інвестиційного процесу. На керованість інвестиційним процесом впливає і його структурний розвиток, який характеризується появою великої кількості нових суб'єктів. В теперішній час інвестиційне проектування виступає основним засобом реалізації інвестиційної політики регіону.

У здійсненні власної інвестиційної політики кожен регіон може переслідувати найрізноманітніші цілі. Головна проблема полягає в тому, що локальні інвестиційні установки не повинні суперечити установкам як внутрішньої регіональної економічної політики, так і глобальній меті економічного розвитку країни [2, С. 29].

Цілями поточної інвестиційної політики для більшості регіонів у даний час є: структурна перебудова регіональної економіки; забезпечення економічної безпеки регіону; раціоналізація розміщення продуктивних сил і комплексний розвиток інженерної інфраструктури; реалізація пріоритетних інвестиційних проектів, виходячи з інтересів регіонального господарського комплексу. Успішну реалізацію зазначених цілей в даний час все більшою мірою стримують інфраструктурні обмеження, обумовлені значним зносом раніше зведених об'єктів, а також повільним будівництвом нових, що створює значний дисбаланс при розвитку сектора «нової економіки». Не випадково інфраструктурним галузям, особливо паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), у науковій літературі в останні роки приділяється все більша увага. Поняття ПЕК в спеціальній літературі економісти трактують у цілому однаково. Однак, це поняття нерозривно пов'язане з енергосистемою. Під енергосистемою розуміється галузь національної економіки, яка охоплює енергетичні ресурси, вироблення, перетворення, передачу і використання різних видів енергії. У енергосистему входять системи електроенергетичні, забезпечені різними видами палива, а також системи ядерної енергетики. У той же час нафтовидобувна, газова, вугільна, торф'яна і сланцева промисловість утворюють паливну промисловість. Також, до ПЕК можна віднести системи транспортування палива та продуктів його переробки.

З підвищенням значущості ПЕК вчені та економісти в різних країнах все більше вивчали тенденції розвитку та перспективи цього сектора. Однак, в кожній країні існує свій підхід до інвестування в ПЕК, виходячи з того, є вона імпортером або експортером. Органи державної влади активно шукають шляхи залучення інвестицій у даний сектор економіки як на загальнонаціональному, так і регіональному рівнях управління. Характерною особливістю інвестування в енергетичне виробництво є необхідність залучення великих коштів, тривалі терміни освоєння (будівництва) та експлуатації об'єктів. У цьому сенсі пріоритетними виступають газова та нафтопереробна промисловості з окупністю вкладених капіталів через 3-5 років після введення потужностей в експлуатацію, потім – нафтовидобувна промисловість, для якої цей показник дорівнює 5-7 рокам, і електроенергетика.

Паливно-енергетичний комплекс має велику районно-освітню функцію. З ним безпосередньо пов'язаний добробут усіх громадян країни, в тому числі такі проблеми, як безробіття та інфляція. До складу паливно-енергетичного комплексу України входять електроенергетика, нафтова промисловість, науково-дослідні організації, об'єкти соціальної та комунально-побутової сфери. При всій значущості паливно-енергетичного комплексу підприємства основних його галузей переживають не найкращі часи. Для ефективного використання наявного потенціалу необхідна чітко сформульована, науково обґрунтована і сприйнята суспільством державна довгострокова енергетична політика. Її формування в країні проходило в кілька етапів і в даний час на базі раніше розроблених концепцій визначені основні напрямки енергетичної стратегії на період до 2020 року.

Висновки та пропозиції. Інвестиційна політика повинна розроблятися на всіх рівнях економічної діяльності. На мікрорівні – для підприємств, фінансово-промислових груп, холдингів, банків і інших економічних агентів, що реалізують інвестиційні проекти. Не менш важлива інвестиційна політика регіональних і муніципальних рівнів управління. Вона повинна враховувати перспективи розвитку територіальних одиниць, їх особливості, служити основою для вироблення цільових програм, стратегії підтримки найбільш перспективних проектів, у тому числі і для розвитку інфраструктурної сфери. Інвестиційна політика повинна будуватися не тільки виходячи з стратегії розвитку самого регіону, але і з пріоритетів і можливостей державного центру, наповнюваності його інвестиційних фондів, а також потенційної ємності міжрегіональних і міжнародних ринків споживачів продукції та послуг.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту. – К.: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001. – 536 с.
2. Вахрін П.І. Організація і фінансування інвестицій. Практикум. / П.І. Вахрін. – М.: Маркетинг, 2007. – 456 с.
3. Долан Е. Макроекономічна модель: монографія / Е. Долан. – Спб.: 2006 – 258 с.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ від 18.09.1991 р.

Ключові слова: регіон, інвестиції, інвестиційна політика, інфраструктура, соціальна інфраструктура, соціальний розвиток, інфраструктурна сфера.

Ключевые слова: регион, инвестиции, инвестиционная политика, инфраструктура, социальная инфраструктура, социальное развитие, инфраструктурная сфера.

Keywords: region, investments, investment policy, infrastructure, social infrastructure, social development, infrastructure sectors.